

ExLiBriS

ԵՐԱԺԾՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՎ
ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆ

1797 ԹՎԱԿԱՆ

Քաղաքական հեղափոխությունը հանգեցնում է երաժշտական հեղափոխության և հակառակը:
Երաժշտություն—մարդ—պետություն կապն ավելի խորն է ու հիմնարար, քան կարող է թվական առաջին հայացքից:
Ֆարտ դ'Օլիվեն ընտում է 1789 թվականի ֆրանսիական հեղափոխության ազդեցությունը երաժշտության մեջ:
Նրա փաստարկների հիմքում հին հունական երաժշտագիտության սկզբունքներն են:

No 2
10.2023

ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵջ

Միայն երբ երկինքը պարզվում է և ավերիչ ալիքները վերստին իրևագ հունվ են դառնում, կարևի է այլս հաշվել փոթքրիկի հետևանքները և տեսնել հնդկաման հետքերն ավագներին. Ծիշու նոյն կերպ է պետք է, որ համբային անդորրը վերահաստատվի, որպեսզի հնարավոր լինի դատել, թե ինչպես են ներգործել հնդափոխական ցնցումները գեղացիկ արվեստների վրա:

Այդ Վտանգավոր Ներգործությունը զգայի նղակ գլխավորապես երաժշտության մեջ, ոչ որի համար գաղտնիք չէ, թե որքան եղոր է երաժշտության ազդեցությունը բարբերի վրա. հոյներն այնքան համոզված էին դրանում, որ նրանց օրևնադիրները խստազոյն պատիճներով արգելում էին ամենայն նորամուծություն երաժշտական համակարգի մեջ: Տերպանդրոսն ու Փրինխոսը արտաքսեցին Սպարտայից, որովհետև ցանկացել էին մի նոր լար ավելացնել բնարին¹. Պոլիբիոսը վստահեցնում է, որ Կիներայի ընակիցները բարբարոսացան, որովհետև արհամարիել էին մնդելին², իսկ Պլատոնը պարզ ու հստակ ասում է, որ աւելաբելի է ինչ-որ բան փոխել երաժշտության մեջ և միևնույն ժամանակ չաղավաղել պետությունների բաղարական կառուվածքը³:

Հեղափոխական նորարարները գիտեին այդ ճշմարտությունը. գիտեին, որ իրևն կառավարում ընդունելի դարձնելու համար հարկ կիխնի փոխել բարքերը և, հետևաբար, հորինված նոր երաժշտություն։ Եվ ասացին կոմպոզիտորներին. ժողովորդը վերատին ստանձնել է, իր իրավունքները, նա ուզում է յսել յոկ ռազմատևն երգեր։ Բոցավանքը նրա հոգին, ստեղծելու խստաշունչ երաժշտություն։ Այսինքն, այլ կերպ ասած՝ հորիններ բարբարուական երաժշտություն. հաշվարկեմք ձեր ակորդներն այնպէս, որ ատելության կրթիք արքնացնեն, դամանություն տարածեն և ընտելացնեն արյան տեսքին։

Արվեստագիտներն իրագործեցին նրանց մտադրությունները՝ ամսնական չկասկածելով այդ շարաններ ծուղակի

մասին և չկամխատեսերով աղետայի հետևանքները: Ռվեր մոդելի ունեին՝ լսնդեցին այս, ովքը կ չունեին՝ շոյված եղան, որ իրենց հաշվարկը փոխարինում է հանճարին: Սակայնիհետ ախորժայոր երգեցողության և Գյուլիկի կորովալից ստեղծագործությունների փոխարևն այլևս բառ էին միայն աղմկածայն մի հարմոնիա: ամենատաներդաշնակ ակորդները նոյան ամենագեղեցիկը, արտահայտչականությունն արհամարինեցին՝ տարպելով պարզունակ նմանակություններով: պետք էր միայն նվազախումբը լցնել գալարափողերով ու թմրուկներով և բազմաբանակ նոտաների արանքում նետել մի քանի արտասովոր ակորդ՝ և դու երաժիշտ ես. թվում էր, թև ջանում էին ավելի շատ սարսափեցնել ականջը, քան թև շոյել:

Ուսկողիրների ծափերն էլ, ի դեպ, որ այսքան դյուրին է վաստակել, եկան վավերացնելու ճաշակի նման փշացումը: Խփիգևնիայի հառաջաւրեսներն այլս ոչ որի չէին հոգում⁷, սակայն ինչ-որ սիմֆոնիայում հնչող զանգի չարագոյն ձայնից էրստագի մեջ կին ընկալում: Զարմանը հրահրել ցանկացող մի հետինակ, որը տեսել էր, թե ինչպես են հանդիսատեսները միահամուռ ցնցվում պղնձն սկսուելի անսպասելի դղրդոցից, երևակայեց, թե հրաշըներ է գործում. նրա մտրով չէր կ անցնում, որ դրա պատիվն անմնացորդ պատկանում է թատրոնի մատուցողին և որ հրանորդի անակնկալ զարկը կամ ճայթուկի հանկարծակի պայյայունը ճիշտ նույն ազդեցությունը կրունենային:

Ծառ մնձ կը փողային Նվազարանների օճանդակությունը, և վայ նրան, ով ստիպված կը լինում Նվազել՝ շունչալով ուժեղ կրծքավանդակ։ Երբեմ տեսն եք, թե ինչպես ևն առնտրականները ոգեխցի խմիչք խառնում թոյը կամ ող տեսած գիշխներին թնդություն հաղորդելու համար. ճիշտ նոյն կերպ երաժիշտներն կին հարմոնիա խառնում ամենատափակ երգին և հևար էին գտնում այդ խառնություն անցկացնելու գալարափողի կրկնապատկված շաշյուխի հովանու ներքո. իսկ հաճախ այդ ներդությունն էլ չէին տախտ

իրենց, և երգը համփում էր հիշյալ լցոնից, ինչպես ֆիլյոտայի կամ [...] -ի^թ ոչ պարտադիր պարտիա:

Ի վերջո, անցկել է ժամանակը, երբ նման շաչ ու շառայի անհրաժեշտություն կար. վերադարձած լինելով ավելի մեղմ բարքերի, մնար կարիք ունենք առավել մնդեսային կրածության: Գրետքին^{ու} ընույթան այդ նկարիչը, իր «Անակրեոն»-ով մնաց արդեև իսկ հրաճնում և ակնառու օրինակ, որ հանճարը երրեք չի ծերանում. նրա կտավները ճիշտ է՝ չեն առանձնանում վառփոռն գոյսներով, ընդամենը զմայլելի են: Անտեսանելին խոց նրա ստուդիագրքությունը և անկարող եղակ չկամնալի, որ ավելի երիտասարդ մի մուսա համարձակություն ունենա գնալու հանրահայտ արվեստագիտի հևտքերում:

«Եղիշրոսինի» և «Ստրատոնիկելի» վանմ հեղինակ¹⁰, Դոր այդ ինչ եր անում, միքև հեղափոխական փորորիկները սատեցրել են հանճարը ձեր, ինչո՞ւ եր ծափեր փնտրում, եթե կարող եր կորզել դրանք, բռնեք շոինդր սրանց, ովքեր այլ միջոց չունեն դոր գալու ամրութիւն։ Տեսք՝ մահը թափուր է բռողել Մելպոմեննի զահը¹¹. Աս մեկ քայլ, և առաջին տեսդր ձերը կլիխի։ Սակայն որոններ ձեր պատկերները ընության կոյց նմանակումից հետու. խորհենք այս մասին, որ սրինգը, որին մանկան շունչը ճռվողել է ստիպում, թես կատարելապես նմանակում է սոխակին, չի հուզում մեր հոգին այնպես սրանչելիորեն, ինչպես ճարտար արվեստագետի կննդանացրած քաղցրահոնն ֆիետան. խորհենք այս մասին, որ չսայած իր վրձնի ուժին և մարդկային սրտի խոր իմացությանը, Գյուլին երբեք չէր հաջողվի տևդ գրավել կոմպոզիտորների առաջին շարքում, եթե չտողորեր իր երկները հուզի և մարդկահաներով հարուստ մնեն ինչ։

1797 թվական

Ֆրանսերենից թարգմանեց
Հովհան Միկուտան

(*Des effets de la révolution sur la musique*, L'Invisible, I, 1 Prairial V (= 20 May 1797). Bibliothèque nationale de France)

Svenn n'Ofhul

Աստուած Յարը դ'Օլիվեն (1797-1825) ֆրանսիական երաժշտագիտության հևտաքրքիր և արտասովոր դևմքերից է: Դ'Օլիվեն կրածյուղունը և հատկապես հունական երաժշտությունը համարում էր հնագույն և համբողիանուր գիտության ճյուղերից մեկը: Երաժշտությանը զուգահեռ, նրան ողջ կյանքում գրավել է նաև լեզվի և ընդհանրապես ձայնի երևույթը: Դ'Օլիվեն պնդում է, թե Աստվածաշունչը հարկավոր է ընթերցել ընագրի հետ համեմատելով՝ տեսատի տակ բարևած տիեզերական խմաստությունները կարդալու և ըմբռնելու համար, որոնք կարող են կորցել քարգմանությունների մեջ, և այդ նպատակով ձևոնամուխ է լինում երրայերենի հիմնավոր ուսումնասիրությանը: Եթե 1805 թվականին նա իր ձեռնարկի հրատարակության համար միջոցներ է փնտրում՝ հայտարարելով, թև գտել է «բոլոր հին գիտությունների գաղտնիքը», մինչստրության պաշտոնյան պատասխանում է, որ եթե դ'Օլիվեն կարողանա թեկուզ մեկ օրինակով դա ապացուել, թող իր ձեռնարկը տպված համարի: Յաբր դ'Օլիվեն թժկում է երկու (հետագայաւում ևս եինք) ի ծնն խոլորհամը պատասխների: Ի պատասխան՝ կայսեր հրամանն իսկովն նեթ արգելում է նրան շարունակել այդ գործոններությունը, և դ'Օլիվեն մերրայկագում է առանց թժկական լիցենզիայի գործնելու համար: Լուղական համաեարգի նրա ուսումնասիրությունները

ՏԵՇԱՅԻՆ ԿՐՈՆԱԳՐԸ

² Կիսկացիները (*Cynæsthas*) համարվում էին Արկադիայի ամենաբարրարարս ցեղը (*Polyb. Hist.* IV 19.13-21.11). Պոլիքտիոսը պատմում է, որ Նուակը ապօռու էին Նորին անհամերաշխության և պատասխանականության մեջ և որ Արկադիայում ոչ մի տեղ այնքան հաւաքագործություն չկա լինում, որքան Նուակ մետք, որպեսիսուն կիսկացիներն անտևակ էին Նորաժշտության ճշմարիտ հիմնարկները:

² «Հարկ է զգուշանայ մուսայական արվեստի նոր տեսակից, բանի որ այստեղ փուլնդի տակ է ամեն-ամեն բան: Քանզի մուսայական արվեստի եղանակները չեն փոխվում առանց փոխելու նաև պիտական կարևոր օրինքները, ինչպես ասում է՝ Դամնոր, իսկ ես հավատում են նրան» (Պիտոս, *Պատուրյոն*, Գիր III, 424c, բարձ. Սերգեյ Մոտիկանահի, Երևան, 2017թ.):

⁴ Եթե հին ուժմիտ կործանումը բանդեց նաև քագակորին իր հպատակների հետ միասիրող սոցիալական կապերը, 1789 թվականի հետո:

Դափոխականները բախվեցին Ֆրանսիայի հոգերանական միությունը վերահստանելու շափազանց դժվարին խողիքն։ Այդ միության նոր հիմք կարող էր դառնայ աճող ազգային-հայրենասիրական զգացումը, որը և օգտագործեցին հեղափոխականները՝ բորբոքելով արվեստների օգլությամբ։

⁵ Ալատոնի Սակելինի (1730-1786) – խոալացի կոմպոզիտոր, որ հայտնի էր իր մանրադաշին ոճով:

⁷ Դպրության վերաբերյալ՝ Վլադ (17-18-ը)՝ զայտ դասական ցանցու առ կոմպոզիտոր, որ առավելապես հայտնի է իր օպերաներով:

առ արքայի բանակը, պատր և գումարելոց վարչություն առաջականացնելու, որպեսզի վերջինս մեղմի իր զարդույթն արքայի համեմատ և բարեպահ բամբներ ուղարկի Տրոյա Խալքարկելու համար: Երկրորդուն Իշխանության հեծնծուն է Էլորո՛ Օրենտափ մահվան լորու կեղծ լսելի:

* *Cantharis vulgaris* L.

* Բազգիրն ասլըսելունիք է:

* Աւելի հոնասա Մողևստ Գրիգորի (1741-1813) – թելգիացի կոմպոզիտոր, որ ստուծագործել է Փարիզում կոմիկական օպերայի ժամանության մեջ «Անակընոնդ Պոլիկրատիսի մոտ» օպերան թևանքով է, 1797 թվականին:

¹⁰ Էտիեն-Նիկոլա Մյուլ (1763-1817) – ֆրանսիացի կոմպոզիտոր, որի 1790 և 1792 թվականներին գրված օպերաներն է, հիշատակում դ'Օբ-վլան: 1794 թվականին Մյուլը գրում է՝ «Մենքում երգը» (*Le Chant du Départ*), որը դառնում է բոլոնյան կայսրության հիմն և հետա-

զպոլ հաճախ փոխարինում է՝ «Արարսելյանի»:

ԵՐԱՔՇՏՈՒԹՅԱՆ ԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խնդիրը, որ բարձրացնում է դ' Սլյվեն իր համառոտ հողվածում, երաժշտության տեսության և փիլիսոփայության մեջ հայտնի է որպես «երաժշտության էթոսի տեսություն»: Կեթոսա հին հունարեն նշանակում է սովորություն, բնավորություն, բարքեր, որտեղից ել առաջացել է «եթիկա» բառը:

TERPANDER
Raphael Sanctiss Vrb pinxit in aed Vaticaniis

Դումանիկո Կունեգոյի 1785 թ. փորագրասկարը՝ ըստ Ռաֆայելի
«Աթենքի դպրոց» որմանների ֆիգուրներից մեկի:
Տանութերորդ դարի արվեստագեղները համարում էին, որ
աս Տերպանդորոսն է (ներկայում համարում են, որ փիլիսոփա
Պարմենիոնն է). ըստ Արանց, հոյն մեծ երաժիշտը պետք է
լիներ անդիմ փիլիսոփաների շարքում:

Հոյսները գիտեին, որ նրածշտությունը կարող է փոխել մարդու ընավորությունը: Նրանք հատակ տևառթյուններ ունեին, թե ինչպես է կրածշտությունն ազդում մարդու հոյզգերի, մտքերի ու բարձրերի վրա, փոխում նրա հոգևսիճակն ու ապրելակերպը և հետևաբար՝ ազդում ողջ պետության կեցության վրա:

Բազմաթիվ պատմություններ կան այս մասին, թե ինչպես է երածշտությունը փրկում սպարտացիներին տարատեսակ վտանգներից: Գ.ա. VII դարի առաջին կեսին, երբ Սպարտայում խոռվություն էր տիրում, դելիյան պատգամախոսը խորհուրդ է տալիս կանչել «Լեսրոս կղզու երգչին». Սպարտացիները հրավիրում են Տերպանդորոսին, և

Նրա երգը վերահսկատում է քաղաքի կարգ ու կանոնը։ Համանման մի դեպք է պատմում է Պավսանիասը։ Մեստեսացիների դեմ պատերազմնիս սպարտացիները պարտվում էին։ Չորրո սաստիկ ընկճված էր։ Հուսահատված սպարտացիները կրկին դիմում ևն Ապոլլոնի պատգամախոսին, որը հորդորում է օգնության կանչը որևէ աթենացու։ Սպարտայի պատվիրակությունը խնդրում է Աթենքին ուղարկել մի իմաստուն այր, որն իր խորհրդով կփրկի իրնեց այդ ծանր կացությունից։ Աթենացիները, մի կողմից գգուշանալով սպարտացիների հաղթանակից, մյուս կողմից նրկույթելով աստծո պատգամն անկատար թողնելուց, որոշում ևն ուղարկել Տիրտայոսին՝ կադ ու կարճամիտ մի ուսուցիչ, այս հույսով, որ վերջինիս խորհրդուն օգտակար չի լինի սպարտացիներին։ Տեղ հասնելուն պես Տիրտայուր սկսում է ուսգմական երգելու երգել, բարձրացնել զինվորների մարտական ոգին և համախմբել ջատոված գորրը։ ոգեշնչված սպարտացիները պատերազմն ավարտում են հաղթանակով։

Սպարտացիները երաժշտության ևս ապավինել Նաև ժանտախտի ժամանակ: Նրանք հրավիրում են Շայետասին, և երաժիշտը մեղմում է Ասպոլոնի զայրոյթն իր պեսն-ներով՝ ձոներգերով: Նրա երաժշտությունը մարրագործում է սպարտացիներին փարակից ու մնորից և հաշտեցնում է միմյանց ղեմ թշնամազած բաղարացիներին¹:

Հետարքիր է նաև այն կարծիքը, որը կարդում ևսը Պլոտարքոսի մոտ, թե Ձավետասի Նրածխորյութը ևսը նապատի է Սպառտակում Ինկորուսի սահմանած օրենք-

Ների ամրապնդմանը: Սա նշանակում է, որ երաժշտությունն ի զորու և մարդկանց նախատրամադրելու որոշակի կարգերի և ապրելակերպի:

Այդպիսով, սպարտացիները գիտակցում էին, որ Նրաժշտությունը կարող է ոչ միայն առարինի դարձնել մարդկանց, այլև այլասերեկ: Սպարտայում երաժշտությունը վերահսկում էին պետական ամենաբարձր պաշտոնյաները, որոնք արգելում էին երաժշտական շատ նորամուծություններ. ինչն դա էլ ակնարկում է դ'Օյիվլն: «Դրուտաբրուր գրում է, որ Սպարտայի վերակացուները դատապարտում են նոյն Տերպանդրոսին՝ թասին ուժերորդ լար ավելացնելու և դրանով երաժշտության մեջ ավելի մեծ բազմազանություն ներմուծելու համար: Ք.ա. 4-րդ դարում նմանատիպ մի պատմություն էլ կար Երաժիշտ Տիմոթեոսի կամ Փրինխտոսի մասին: Երբ Սպարտայի ամենամյա տոնակատարության ժամանակ Տիմոթեոսը գայիս է ինը յարանի թանը, նրան ընդառաջ է կյանում Սպարտայի վերակացուներից մեկը՝ հարցնելով, թե որ ծայրից կտրի երկու լար, որ երաժիշտը չկարողանա այլասերել սպարտացիներին: Ուշագրավ է նաև այս փաստը, որ սպարտացիները ստիպում էին հելուտներին² կատարել գրոտեսքային երգեր ու պարեր՝ նրանց հոգեկանական և բաղարական հնագաւության մեջ պահելու համար:

Սպարտային վերըերող այս պատմությունները ներկայացնում են այն, ինչ ենտագայում աթևնացի Դամոնը և նրա հաջորդներոց կծնակերպներ որպես «Երաժշտության էրոսի տեսություն»։ Դամոնը իր ժամանակների մեծագոյն մտածողներից էր. նա նեղի է՝ «Ներիկլեսի՝ աթևնացի նշանավոր և ազդեցիկ քաղաքական գործի երաժշտության ուսուցիչը։ Դամոնը լրջորեն ուսումնափրկ է՝ տարբեր հարմոնիաներ՝, ոիթմնի ու տաղաչափություններ և նկարագրելով, դրանց ազդեցությունը մարդկանց վարքագծի ու քարոյական որակների վրա։ Պատմում են, որ մի անգամ Դամոնը նկատում է փոյուգիական փողային երաժշտությունից գլուխները կորցրած մի քափի երիտասարդի, որոնք չեն գիտակցում, թե որտեղ են և ինչ են անում. երաժշտագետը կարողանում է ուշրի բերել նրանց՝ համոզելով փողիարին փոխել ձայնակարգը և նվազել ավելի ազնվացնող երաժշտություն։ Բայտ նրա տեսության, երգն ու պարը որոշակի ցնցումներ են առաջ թերում հոգու մեջ. յավ երգն ու պարը ստնդում են յավ, իսկ վատը՝ վատ որակներով հոգի։ Ուստի, երաժշտությունն ու քաղաքականությունը անբանակի են և փոխկապակցված, և պետությունը պետք է լրջորեն հոգ տանի երաժշտության ու երաժշտական կրթության կանոնների մասին։

Խեցու կտոր, ողի վրա գրված է Դամոնի անունը: Համաձայն մի վարկածի, երաժշտագետը օսպրակիզմի է ենթարկվել:

Զարմանալի կարող է թվայ, որ իին մտածողները մնացույն լրջությամբ կին վերաբերվում երգին ու պարին: *Մասիկներ* կամ մուսայական արվեստը, որ ներառում է երաժշտությունը, բանաստեղծությունն ու պարը, հունական կրթության հիմնարարն էր. չիմանալ երաժշտությունը և պար նշանակում էր լինել անվիրք: *Պատահական* չէ, որ դ'Օյիվն նշում է կիսերացիների դեպքը: *Պլուտարքոսը* պատմում է, որ Արկադիայում տղամարդիկ պարտավոր էին երաժշտություն ուսանել մինչև կրթուն տարեկան հասակը և որ Նրանց խիստ բնավորության համար դա անշափ կարևոր էր. երաժշտության շնորհիվ արկադացիները ուսունում էին առևի ուստահութ և մուօմ մինուան ժամանութեանը:

² Հերտանիք – հոդագործմար Մայրաւայում, որոնք ոչ լրիվ սարուկ կն, ոչ լրիվ ապաս:

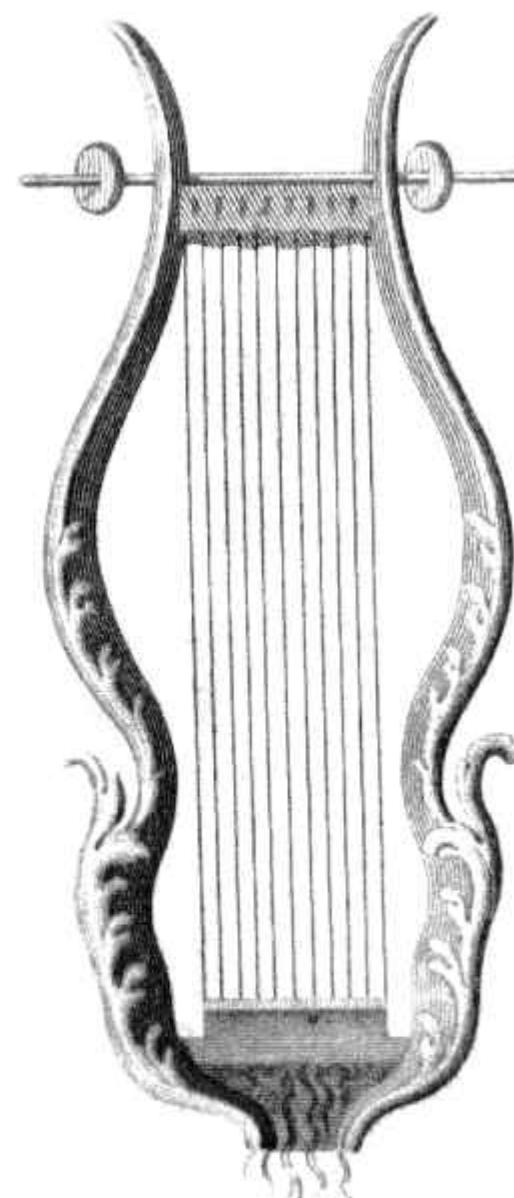
² Հարմոնիա բարը ի սկզբանն նշանակել է միացում կամ կապ: Այսուհետու հարմոնիա նև կրծկ թնարի լարը, ապա նաև նվազարանը լարեր, իսկ հետո երաժշտական տոնայնություններն ու ճաշխաչարերը: Հարմոնիա նշանակել է նաև կարգ և համաձայնություն (հմատ): հայերն անդրդաշնակություն, դաշնակցել, դաշնամուր բառնը, որտեղ դաշն նշանակում է համաձայնություն: Պյուրագորան ու իր հետևորդները կարծում են, որ առանց հարմոնիայի ցի լինի ոչ միայն մուսայական արվեստը, այլև համայն տիեզերը:

մնալով գերազանց ռազմիկներ: Կիսերան, անտեսելով երաշշոտոյթան կրթող ուժը, թաղվում է անօրևնության մեջ, և նրա վայրենացած բնակիչներն ավերում են քաղաքը:

Պիատոնը նոյնպես իր «Պևուրիյոն»-ում և «Օրինակը»-ում քննում է մուսայական արվեստի կարևորագույն դերը մարդու և պևուրիյան կյանքում.

«Արդ, Գյավկոն, սա է մուսայական արվեստի դաստիարակիչ Նշանակությունը. այն ավելի ու ավելի է բափանցում հոգու խորքը, իսկ ոդրմն ու ներդաշնակությունը դիպում նն հոգոն և իրենց հետ ընթում բարենկարգություն՝ մարդուն դարձնելով բարեսպաշտ, եթե նա ճիշտ է դաստիարակված, իսկ եթե ոչ՝ հակառակը: Եվ նա, ով այդպես է դաստիարակվել, շատ սուր է Նկատում բացերը, անմշակությունը և ընական թերությունները: Տհաճության և հաճույքի նրա զգացումը կլինի ճիշտ, նա կգովի գնդեցիկը և ընդունելով իր հոգու մնջ՝ կտնի նրանով և կլինի գեղեցիկ ու առարինի, իսկ ամորթալին իրավմամբ կդատապարտի ու կատի դևո վաղ հասակից, դևո նախրան բանական փաստարկներն ըմբռնելը, իսկ եթե կգա այսպիսի փաստարկների ժամանակը, կսիրի դրանք՝ հասկանալով, որ շատ հոգեհարազատ են իրնն շնորհիվ իր դաստիարակության»: (Պայտոն, Պետություն, Գիր III, 402d-ը, Երևան, 2017 թ.):

Դամոնի երաժշտության և բարոյականության ուսմոնը մեծ չափով հիմնված էր պյութագորյանների երաժշտության և առողջության գիտության վրա: Պյութագորասի և Նրա հետևորդների համար երաժշտությունը մարդու հոգին մարդագործող ամենահզոր միջոցն էր. Նրանք գիտեին, որ մարմսի թշշկությունը սկզբում է հոգին կրօներից, մնդրերից և արատավոր սովորություններից ազատելուց: Դրա համար պյութագորյաններն օգտագործում կին թև երաժշտության (պևանների և առանց խոսքների մեջելիների), թև խոսքի (հնայական երգերի) ուժը: Անտիկ տեսքությունները պատմում են, որ Պյութագորասն իր երաժշտական թշշկումները կատարում էր համապատասխան հարմոնիայի, ձայնաշարի, ոիթմի և խոսքների ընտրությամբ ու գործիքավորմամբ: Պյութագորյանները նախընտրում էին լարային

Արիլեսի ընադր, որով կենտրավորու Քիոռնը հեռուսին երաժշտություն էր առվելագում (Հերկովանում քաղաքից աերման Աևանիների մեջի պուտասաւելենով):

«Երբ հերոսի վրան հասան, միրմիղույան նավերի մոտ,
Գտան Նրան. Նա սիրատնես Նվազում էր իր գեղեցիկի,
Ալծառասար ալափօնքու ու մեծառման ան հիշակը»

Որ վերցրել էր Էջիոսի մնջ բաղադր կործանելիս։
Հոմքու, Իշխանակ, IX, 185-188, Երևան, 1955

Ողիսակ նախը Սիրուների կողու մոռով անցնելիս
(Ք.ա. 480-470 թթ. Կարմրաֆիգոր սափոր, Թրիկանական թանգարան)

Նվազարանները՝ հիմնականում թաքրն ու կիբարան, որոնք ի տարրերություն փողայինների, ունեն հանգստացնող ազդեցություն, խորհրդաշում էին համերաշխորյուն և ներդաշնակություն։ Փողային նվազարանները են օգտակար կիս որոշ հիմնադրյունների, ինչպես օրինակ՝ ուշարափորյան, ընկնավորության կամ օճի խայտոցի դիմում։ Սակայն փողային նրածնությունն ուներ ցեղող և ոգնություն աղջեցություն, ինչի համար կ խորհրդանշում էր որոշակի արտակարգ վիճակ, հիմնականում պատերազմ։ Հենց դա նկատի ունի դ'Օլիվն, երբ անդրադառնում է փողայիններով գերհազեած երածնությանը, որով կմաքոփտորները փորձում էին արքուն պահի հեղափոխական ոգերությունը։

Պյութագորյանների և ընդհաւարավուն հիմնական թժկության մեջ կենտրոնական դիրք էր գրավում Ապոլլոն աստվածը։ Պեսար, կամ ձուերգը, որը մարդուն ազատում էր հոգենոր ու մարմնական ախտերից, հիմնականում նշիրված էր լինում հենց նրան։ Ապոլլոնը մոտայական արվեստի, մարքարդման և մարգարիտյան աստվածն էր. և դա ցոյց է տալիս, թե որքան անքաշունի է նոյն երածնության կապը թժկության և կրոնի, այսինքն՝ մարդու առողջության և ճակատագիր հետ։

Երածնության գրությունն իր արտահայտությունն է գտել նաև ինս հոնական առասպեսներում։ Ամփիոնի և Զերսի առասպեկտ պատմում է, որ նորայնները պետք է պարսպապատեին մեկն քաղաքը։ Զերոսն օժնված էր ահօնի ֆիզիկական ոժով և հեշտությամբ քայլությունն էր հոկայական քարերը։ Ամփիոնը չուներ նորոր ոժը, սակայն հրաշալի քարահար էր, և նրա նվազից կախարդված քարերն իրենք իրենց էին շարվում։ Հոմերոսի *Ողիսականում* կարդում նոր Սիրունների և նրանց ոյութիւն երգի մասին, որը նավորդներին գցում էր ինքնառաջության մեջ։ Կիրկեի խորհրդով նավում գտնվողները խցում են իրենց ականաշներն ակնամոմով։ Ի.ոկ Ողիսակն է լուս նրանց կախարդական երգը, այս կ' կայմին պիտի կապկաված։ Խոկ Օրինսն իր քարի նվազով ու երգով կարողանում էր շորու հավաքը բոլոր կենդանիներին ու ծաները. Նա փրկում է Արգոնավորդներին Սիրուններից՝ իր երգով ու նվազով լայացնելով նրանց ծայլը և զգն պահելով նավորդներին։ Ի երածնությամբ Օրինսը հաղթում է նաև անդրաշխարհի ոմերին՝ մանատուին, Քարոնին, Կերբերոսին և Հաղսին։

Լուկիանոսը գրում է, որ Փիլիսոփայությունն ուղարկում է Օրինսին մարդկանց մոտ, որ հմայի նրանց իր կրգերով և նկազդի երածնությամբ, իսկ Օրինսից հնատ մարդկանց մոտ կարող էր իջևկ նաև ինք՝ Փիլիսոփայությունը։ Այլ կերպ ասած, Օրինսի նրածնությունը դիտարկվում է որպես իմաստության նախակարապես։ Երածնությունը ներգործում է նկազմակցության վրա, իսկ փիլիսոփայությունը՝ գիտակցության, ինչը տեսանը նաև Տրպաններուն երածնության և Լիկուրգուն օրենքների օրինակով։ Կյանեղից կարելի է ներարկել, որ երածնությունը միշտ հոդ է նախապատրաստում գայիք գաղափարների և օրենքների համար։

Նազմաց Շաք Սկիռաբրյանը
ըստ Պորխյուրի, Պուտուրոսի, Մատոնի, Արիագուելի,
Կիկերոնի, Յամբոյոսի, Թեոփիլասոսուի, Ապոլոդորոսի,
Լուկիանոսի և այլ անգիկ հեղինակների երկերի

Օրինսը երգում է բրակացի գինվորների համար
(Կարմրաֆիգոր սափոր, Թեոլին):